

ATMOSFER USTASI: WILLIAM FAULKNER

Atmosferi en işlevsel kullanan yazarların başında William Faulkner gelir. O neredeyse sadece atmosfer yaratmak için yazar. Onun metinlerinde, olay, konu tümüyle anlamını yitirmiştir. Yazar söyleyeceği her şeyi kurduğu atmosferde söylemiştir.

William Faulkner'in (1897-1962) öyküleri Türkçede daha önce Bilge Karasu çevirisi *Doktor Martino* (Yenilik Yayınları, 1956), Ülkü Tamer çevirisi *Kırmızı Yapraklar* (Ataç Kitabevi, 1959), Talât Sait Halman çevirisi *Duman* (Varlık Yayınları, 1952) adlarıyla yayınlanmıştı. *Yapı Kredi Yayınları*'ndan çıkan *Emily'ye Bir Gül-Seçme Öyküler* ile Faulkner'in öyküleri derli toplu bir hâle geldi. *Kitap*, Bilge Karasu ve Ülkü Tamer çevirisindeki öyküler yanında yeni öyküleri de içeriyor.

Faulkner romanlarıyla önemli bir yazar olsa da modern öykünün de başyapıtlarını vermiştir. Şiddet, korku ve tutku temalarının göz kamaştırıcı biçim ustalığıyla anlatıldığı "Emily'ye Bir Gül" öyküsü bile tek başına modern öykünün önemli duraklarından biri olmuştur. Faulkner, öykülerinde girift bir teknik ve farklı bakış açılarıyla otorite, şiddet ve ruhsal karmaşayı dile getirmiştir. Olayı, temayı, sorunu anlatıcının bile kavrayamayacağı bir düzlemde (çocuk anlatıcı, aptal anlatıcı vb.) vererek hem gizemi artırmış hem de kaotik ortamı merak unsuruyla derinleştirmiştir. Özellikle bakış açısının öyküde ne denli önemli olduğunun çarpıcı örneklerini vermiştir. "O Akşam Güneşi"nde öldürülme korkusu yaşayan zenci kadının dramını, bir çocuk anlatıcının ağzından aktarılan okurdan da meselenin bu çocuk bakışından anlaşılmasını istemiştir. Eserlerinde aynı metinde birden fazla bakış açısı kullanmış; sorunu/temayı özellikle gizleyerek metnin paylaşımını sadece dikkatli ve sabırlı okura emanet etmiştir.

Kötülüğün, adaletsizliğin dünyası

İrk ayrımcılığı, çöken aristokrasi, yoksulluk, adalet duygusu, haksızlık, şiddet belli başlı temaları olurken; öyküsünü tümüyle diyaloglara yaslayarak, serinkanlı, nesnel, dolaysız bir anlatımı yeğlemiştir. Onun metinlerindeki şiirsellik, yoğunluk ve parçalılık roman ve öykülerinin iç içe geçmesi sonucunu doğurmuştur. Bu özellikleri nedeniyle daha önce öykü olarak yayımladığı bir metin, daha sonra romanlarından bir "bölüm" olabilmıştır.

Faulkner; öykülerinde, insanların kötülük karşısında kayıtsızlığını ortaya koyarak çağının ağır bir eleştirisini yapar. "Kuru Eylül"de, güneyde zencilere yönelik yargısız infazları anlatır. Siyahlar her olayda olağan şüphelidir ve infazlarını siviller yapar. "Kırmızı Yapraklar"da Afrika ormanlarından getirilmiş tutsak zencilerin yaşadığı mahalledeki insanlık dramlarına eğilir. Siyahlara "atlar, köpekler gibi" bakılmaktadır. "Bir Adalet"te, köleliği, zencilere yapılan haksızlığı ve eşler üzerine horoz dövüşlerinin yapıldığı kaba, erkeksi kasaba dünyasını gözler önüne serer. Acımasız, sert, merhametsiz insanların birbirlerini ezip geçtiği bir sosyal/toplumsal yaşamda işlenen cinayetler ve adalet mekanizmasının işleyişi, sorunları onun öykülerinde sıklıkla gündeme getirdiği konulardır.

Faulkner, geri dönüş, bilinç akışı, sembolik anlatım teknikleriyle kötülüğün, adaletsizliğin dünyasını öyküleştirmiştir. Onun öykülerinde birden güneyli bir ailenin odasında ya da bir berber salonunda buluruz kendimizi. Karakterler konuşmaya başlar ve anlatıcı hiç araya girmez, sadece diyalogları aktarır. Faulkner, bu diyaloglardan bir atmosfer yaratarak sorunun/temanın adını bile anmadan okuru sona doğru sürükler. Sorunu bir imgeye dönüştürüp sadece diyaloglarla etrafını sıkı sıkıya örür.

Aynı düşü gören okur ve yazar

O da çağdaşı Hemingway gibi anlatımını diyaloglarla oluşturmakla birlikte, diyalogu farklı amaçlar için kullanmıştır. Hemingway olay, tema ve karakterleri tam bir anlam açıklığıyla ortaya koyup diyaloglarla temayı adım adım açıklarken; Faulkner, diyaloglarla her şeyi örtmeye, gizlemeye çalışmış ama sonuçta zor okunmasına karşın etkileyici, kalıcı bir öykü dünyası yaratmayı başarmıştır.

Atmosferin okur boyutu anlatılan dünyada ona bir yer tayin etme çabasıdır. Sadece yazılanların değil, yazılmayan, anlatılmayanları okurun anlaması, boşlukları doldurması için

yazarın onu öykünün atmosferine alması gerekir. Böylece yazar/anlatıcı ile okur aynı düşü görmeye başlayacaktır. Bu ortak düş ise, aynı atmosferi yaşamalarıyla mümkün olacaktır. Çünkü artık girdiğiniz bu atmosferde yazarla aynı düşü görmeye başlamışsınızdır. Ancak, sadece sahnelemeyle, dekorla atmosfer yaratılmaz, aksine atmosfer bütün anlatıma yayılmıştır. Öyle ki kimi öyküler sadece atmosfer olarak var olurlar.

Atmosfer öyküler dendiğinde ilk akla gelecek isim William Faulkner'dır. O neredeyse sadece atmosfer yaratmak için yazar. Onun metinlerinde, olay, konu tümüyle anlamını yitirmiştir. Yazar söyleyeceği her şeyi kurduğu atmosferde söylemiştir. Atmosferi en işlevsel kullanan yazarların başında o gelir. Olup biten ve olacak şeyler, kurulan atmosferden anlaşılır. Atmosfer bu anlamda pek çok fazlalığın önüne geçer. Öyle etkileyici bir atmosfer yaratılır ki, orada hiçbir şeyin söze dökülmesine gerek yoktur, söylenmek istenen her şey söylenmiştir. Bir başka deyişle söylenmesine gerek kalmadan ayan edilmiştir. Söz artık fazlalıktır, anlamsızdır ve anlatıma yüküdür.

Girift kurgu, örtük içerik

Modernist hareketin ABD'deki temsilcisi William Faulkner; James Joyce ve Virginia Woolf'un yaklaşımlarının yeni bir tonu olarak tıpkı onlar gibi romana, öyküye yeni bir bakış açısı getirmiştir. Bilinç akışını kimi romanlarında, öykülerinde uygulamakla birlikte, asıl yeniliği, gerçek, zaman, atmosfer ve bakış açısı konularında belirginleştirmiştir.

Modernistler (Proust, Joyce, Woolf, Faulkner, Kafka, Beckett) öncelikle gerçekliği farklı anlamda kullanarak tümüyle değiştirmişlerdir. Modernistlere göre, dışsal gerçeklerden yola çıkmak her zaman yanıltıcıdır. Oysa ruha bakıldığında, insanın ele avuca gelmeyen bambaşka, giz dolu bir varlık ol-

duğu anlaşılacaktır. Bu yüzden insani gerçeklere, olaylardan yola çıkılarak değil, içsel serüven izlenerek ulaşılabilir. Bu ise gerçeklerden kaçış değil, bir ileri aşamaya geçiş, gerçeğin yeni tanımıdır. Modernistler ayrıca geleneksel kurgu anlayışını, özellikle gerçekliği yansıtı, zaman ve mekân kullanımı ve bakış açısı anlamında yeniden yorumlarlar. Bilinçaltını, imgeleri, simgeleri anlatıma katarak, okurdan daha fazla dikkat ve çaba isteyerek, zor ama nitelikli bir kurmaca dünyaya **sergilediler**.

Bu özelliklerin tümünü Faulkner'da görmek mümkündür. Öncelikle gerçeğin aktarımı onun eserlerinde bambaşka bir biçime dönüşmüştür. "Gerçek giriftse biçim de girift olacaktır. Gerçek ancak bu biçimle gösterilebilir" diyen Faulkner, karmaşık bir yapı, zor/girift bir kurgu, örtük bir içerikle yazmayı tercih eder. Parçalanmış dünyanın karmaşası ve kaosu içinde kurguyu da bu dünyaya denk düşen bir çıkışsızlık, kaos oluşturur. Eserleri için getirilen, zor okunuyor, anlaşılıyor eleştirilerine şöyle cevap verir: "Ben anlattığınız hikâyenin kendi tarzını yarattığına, kendi tarzını mecbur bıraktığına inanıyorum. Bunlar gerçek anlamda numara ya da hile değil; öyle görünebilirler ve yazar aynı numarayı tekrar kullanabilir ama bu yöntem numara olduğu için değil, işe yaradığı için başvuruyordur." Ona göre, "Hiçbir yazarın anlaşılmasız olmak adına anlaşılmasızlık yapmaya vakti yoktur. Sebebi o an anlatmaya çalıştığı hikâyeyi anlatacak daha iyi bir yol düşünmemesidir."

Faulkner'ın zor okunmasının arkasında biraz da "zaman" yaklaşımı yatar. Eserlerinde tıpkı diğer modernist yazarlarda olduğu gibi düz, kronolojik bir sıra izlenmez. Geçmiş, gelecek, içinde bulunulan ân iç içe geçmiştir. Zaman parçalanır, ileri ve geri gidislerle zamanın kronolojik yapısı alt üst olur. Görüntüler, sözler, anılar, zamansal değil, mantıksal daha doğrusu dramatik bir sırayla dizilir. Öyküsel zamanda (şimdi) çok önemli şeyler olmaz. Her şey geçmişte yaşanmış ve geçmişin iz düşümleri şimdiki âna yansımıştır. Bu bir anlamda insanın geçmişini yeniden yaşamasıdır. Geri dönüşlerle, hâlihazırdaki geçmişin izleri, çağrışımları, etkileri anlatılırken, yaşanan ve geçmiş, zihinde âdeta birbirine karışmıştır. Nesnelere, görüntülere bireye bir şeyler çağrıştırırken, içinde bulunulan ân, geçmişte yaşanan ve gelecekte yaşanacak olan olayları anlamaya kapı aralar.

Faulkner eserlerinde üç şeyi gözettiğini söyler: "bütünlük", "tutarlılık" ve "vurgu". Gerçekten de bunlar bir eserde bulunması gereken üç temel özelliktir. Bunu Faulkner'ın bütün eserlerinde görmek mümkündür. (◀▶)

